

ŞİİRLERİNDE N HAREKETLE
SULTAN DİVANİ'NİN BEKTAŞİLİĞİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Mehmet TEMİZKAN*

ÖZET

Sultan Divanî, Mevlevîliğin önde gelen temsilcilerinden biridir. Hz. Mevlânâ ailesine mensuptur. Yanına aldığı Mevlevî ve Bektaşî dervişlerle birlikte Şah İsmail'i ve bazı imamların türbelerini ziyaret etmiştir. On İki İmam muhabbetini dile getiren bir de düvazdeh yazmıştır. Bunlara dayanılarak Bektaşîliğe meyilli olduğu yönünde görüşler bulunmaktadır. Şahsî kanaatimiz, bu görüşlerin doğru olmadığı yönündedir. Bildirimizde, şiirleri esas alınarak Sultan Divanî'nin Bektaşîlik karşısındaki tavrı incelenecektir.

Anahtar kelimeler: Sultan Divanî, Bektaşîlik, On İki İmam, İran, hâkim temalar

ABSTRACT

A RESEARCH ON SULTAN DIVANI'S BEKTASHISM BASED ON HIS POEMS

Sultan Divani is considered as one of the important representatives of Mevleviyeh and belongs to the family of Hz. Mevlana. He had visited the mausoleums of Shah İsmail and some other imams with the Mevlevi and Bektashi dervishes. He has written a "dûvazdeh" on the love of Twelve Imams. Moving from these, some views are emerged assuming that he was close to Bektashi values. For us, these views are not true. In this paper, Sultan Divani's attitude toward Bektashism will be analyzed based on his poems.

Keywords: Sultan Divani, Bektashism, Twelve Imams, trip to Iran, dominant themes

Bilindiği gibi, şiirlerinde yer verdiği Ehl-i Beyt muhabbeti ve kırk Mevlevî, kırk da Bektaşî dervîşle birlikte bazı imamların mezarlarını ziyaret ettikten sonra Şah İsmail'le

---

* Doç. Dr.; Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü. (mtemizkan@hotmail.com)

görüŖmesi sebebiyle, Sultan Divanî'nin Bektaşî bir kimliğe de sahip olduğu veya Safevî etkisi altında kaldığı yönünde görüŖler bulunmaktadır. Biz de, bu bildirimizde aynı konuyu Ŗiirlerinden hareketle tartıŖmaya ve bir sonuca ulaŖmaya çalıŖacađız. Bir Ŗairin fikrî kimliğini tespit çalıŖmasında en emin kaynak, Ŗiirleridir. Hayatında öncülük ya da iŖtirak ettiği bazı olayları ölçü olarak almak, Ŗairin niyetini tam olarak bilemediğimiz için bizi yanıtabilir. Bu bakımdan, vicdanının sesi olan Ŗiirler, yaŖadıđı olaylara göre daha güvenilir belgeler olarak görülmelidir.

Bu tespitimize ve bildiri baŖlıđımıza rağmen, Ŗiirlerine geçmeden önce iki önemli geliŖmeyi hatırlamak ve dikkate almak zorundayız. Birincisi, Sultan Divanî'nin yaŖadıđı dönemdeki siyasi olaylar ve bu olaylara bağlı olarak geliŖen hâkim psikolojidir. Ŗairin doğum yılı 1440'lardır; dolayısıyla kırk yaŖlarına, yani olgunluk dönemine denk gelen 1480'ler, Fatih Sultan Mehmed'in hükümdarlığının sona erdiği ve Sultan Bayezid döneminin baŖladıđı yıllardır. İkinci Bayezid döneminde Osmanlı devletinin geçici bir duraklama yaŖadıđı, bir sarsıntı geçirdiği, hükümdarın da cengaver bir şahsiyete sahip olmadığı, ortak bir kanaattir. Buna karŖılık, aynı tarihlerde Safevilik'in bir tarikat olmaktan çıkıp devletleşme yoluna girdiği, gerek Ŗeyh Cüneyd, gerekse Ŗeyh Haydar'ın ve bilhassa 1500'lü yıllardan itibaren Ŗah İsmail'in Osmanlı sultanına nazaran daha hareketli, daha "cevvâl" olduğu, belgelerle sabit tarihî bir realitedir. Ŗah İsmail'in daha küçücük bir çocukken geldiği Erzincan'da büyük bir kitle tarafından ve büyük bir heyecanla karŖılanmasında, karŖılayanların önemli bir kısmının evini barkını terk ederek onunla birlikte Erdebil'e doğru gitmesinde, söz konusu tarihî realitenin etkisi az değildir. Fuzulî'nin kaleme almıŖ olduğu *Beng ü Bâde* de, söylediklerimizin en canlı delilidir. Bu hâkim psikolojinin Sultan Divanî'yi de etkilemiŖ olması, kuvvetli bir ihtimaldir. Çünkü, Divanî'nin İnan seyahati 1505 yılında, baŖka bir ifadeyle Ŗah İsmail'in en güçlü olduğu dönemde gerçekleşmiŖtir.

Göz önünde bulundurulması gereken ikinci önemli nokta ise, on beŖinci yüzyılın sonlarında, hatta on altıncı yüzyılın baŖlarında Bektaşîliğin henüz birinci dönemini yaŖıyor olmasıdır. Bu dönemde, söz konusu tarikat üzerindeki Ŗiflik etkisi baŖlamıŖ olmakla birlikte, belli belirsiz hissedilir durumdadır. Bu etkinin yoğunluk kazanmamıŖ olması, bu dönemde Bektaşîlikle Mevlevîlik arasında önemli bir farkın veya büyük bir uçurumun bulunmadığı anlamına gelmektedir. Ŗairimizin Bektaşîliğe olan meyli değerlendirilirken, iki tarikat arasındaki müŖtereklerin fazla olduğu gerçeği, unutulmamalıdır.

Eserlerinde Alevîlik ve Bektaşîlikle ilgili ögelere yer veren pek çok Mevlevî Ŗair vardır. Önce bunun sebepleri üzerinde durmak, sonra bazı örnekleri görmek ve daha sonra da Sultan Divanî'ye geçmek, bize daha iyi değerlendirme yapma imkânı sağlayacaktır.

Bilindiği gibi, “Alevî” kelimesinin asıl anlamı “Hz. Alî’nin soyundan gelenler”dir. Hz. Muhammed’in soyu da Hz. Alî ve Hz. Fatma ile devam ettiği için, Hz. Alî’nin soyu Hz. Muhammed’in de soyu demektir. Bu yüzden, Hz. Alî’nin soyundan gelenlere bağlılık, Sünnî, Şii, Alevî ve Bektaşî... bütün zümrelerde ortaktır. Kaynaklarda kayıtlı bulunan “Size paha biçilmez iki şey bırakıyorum. Biri öbüründen daha da büyük; Allah’ın gökten yere uzatılmış ipi olan Kitabı, diğeri de Ehl-i Beytim’dir...”² şeklindeki hadis, bu ortaklığın temel dayanaklarından biridir. “İslamî Türk Edebiyatı”nın ilk eseri olan Kutadgu Bilig’de, “Alevîler Birle Katılmaknı Ayur” başlığı altında, yukarıdaki anlamıyla Alevîlerin yüceltilmesinde de, ilk Müslüman Türk mutasavvıfı olan Ahmed Yesevî’deki, Hz. Alî ve çocuklarını yüceltme endişesinde de, bu hadisin payı büyüktür. Aynı endişe, Hz. Mevlânâ’da da mevcuttur. Mevlânâ’ya göre, Hz. Alî “model insan”dır: “Bundan sonra artık her şekli kırarsın; Haydar gibi Hayber kapısını koparırsın.”³ ifadesinde, Hz. Alî “erlik” sembolüdür. “Gönlüm Hüseyin sanki ayrılık da tıpkı Yezid; yüzlerce defa Kerbelâ çölünde şehid olmuş şu gönül.”⁴ şeklindeki ifade de ise, Hz. Hüseyin’e karşı beslediği sevgiyi ve bağlılık hissini görmek mümkündür ve bu örnekleri artırmak da, hiç zor değildir.

İslamî Türk edebiyatının ilk eseri olması dolayısıyla Kutadgu Bilig’in, ilk Müslüman Türk mutasavvıfı olması dolayısıyla Ahmed Yesevî’nin ve özellikle Mevlevîliğin manevî anlamda kurucusu olması dolayısıyla Hz. Mevlânâ’nın Hz. Alî ve nesline karşı olan bu yaklaşımları, pek çok Mevlevî şair için örnek olmuştur. Onlar, başta Hz. Alî olmak üzere bütün imamları saygı ve muhabbetle zikretmişler; hattâ, aralarından “düvaz-deh” yazarlar dahi çıkmıştır. Konumuzla ilgili birkaç örneği ve dile getirilen duyguları görmeye çalışalım:

Ağazâde Muhammed Dede isimli Mevlevî bir şair, “bizüz” redifli gazelinde şöyle demektedir:

Bende-i evlâd-ı Hayder hâk-i râh-ı Mustafâ

*Murtazânun âşıkıyuz çâker-i Zehrâ bizüz*⁵

Derviş Ahmed adlı başka bir Mevlevî şair de, kaleme almış olduğu “düvaz-deh”te, Hz. Alî’yi “hulkı Hüseyin ü hüsnî Hasan ü vecî Mustafâ”; Hz. Hüseyin’i “nûr-ı ayn-ı Ahmed-i Muhtâr” ve Zeynelâbidîn’i de “nesl-i resûl ü zübde-i evlâd-ı tayyibîn” olarak vasıflandırdıktan

²Ethem Ruhi Fiğlalı, *İmam Ali*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1998, s. 44.

³*Mesnevî ve Şerhi* (Haz: Abdülbaki Gölpınarlı), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 1985, C. III, s. 69.

⁴*Divan-ı Kebir* (Haz: Abdülbaki Gölpınarlı), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1992, C. III, s. 73.

⁵Esrar Dede Tezkiresi (Haz: İlhan Genç), Atatürk Kültür Merkezi başkanlığı Yayınları, Ankara 2000, s. 18.

ve bütün imamları tek tek Hz. Muhammed'le münasebet kurarak methettikten sonra, "bular" ifadesiyle hepsini birden şu şekilde yüceltmektedir:

*İki cihânda cümlesi şehzâdedür bular
Kim bendelikde kalmadı âzâdedür bular*

*Vahdet suyuyla çünkü kamu sâdedür bular
İzz-i huzûr-ı Hazret-i Mrvlâ'dadur bular⁶*

"Kaside Der-Na't-ı Eimme-i İsnâ Aşer" bir düvaz-deh yazmış olan bir diğer Mevlevî şair de, Dânişî Alî Dede'dir. Şair, Mevlânâ ile ilgili bir beytinde, onu Ehl-i Beyt ile özdeşleştirme gayreti içindedir:

*Hüsnidür hüsn-i Hüseyin ü hulkidür hulk-i Hasen
Nâmıdur nâm-ı Muhammed zâtıdur zât-ı bû türâb⁷*

Aynı şair, başka bir maksatla da seçip aldığımız iki beytinde, Hz. Muhammed ile Hz. Alî'yi birlikte methedip yüceltirken şöyle demektedir:

*Bu enbiyâya gülşen o evliyâyaya cevşen
Kevnden ikisi Rûşen âlemlere ziyâdur*

*Yire göğşe salâdur ser-leşker-i hüdâdur
Ol fahr-i enbiyâdur bu tâc-ı evliyâdur⁸*

Mevlevî edebiyatının en büyük şairi olan Şeyh Gâlib de, Hz. Alî'yi yüceltirken bir nazım şekli olan rubâî teşbihinden faydalanmakta ve şöyle demektedir:

*Etdikde Hudâ çihâr yâri mevcûd
Her birine vermiş şeref-i nâ-ma'dûd
Ammâ ki cenâb-ı Murtazâ'dır hakka*

⁶ Age, s. 41.

⁷ Age, s. 182.

⁸ Age, s. 186.

Çün mısra-ı âhır-ı rubâî maksûd⁹

Burada, “mısra” kelimesinin “kanat, kapının bir kanadı” anlamından hareketle, Hz. Peygamber’in “Ben ilmin şehriyim; Alî ise kapısıdır.” şeklindeki hadisine işaret edilmektedir. Aynı şairin açık açık Alevî olduğunu söylediği bir müseddesinin mütekerrir mısraları da şu şekildedir:

*İkrârımızaser veririz ahde kavîyüz
Biz Şâh-ı Velâyet kulîyuz hem Alevîyüz¹⁰*

Son olarak, yine aynı şairin, Şeyh Galib’in “isnâ aşer” ifadesini de kullanarak On İki İmam’ı yücelttiği bir rubâîsini daha hatırlamakta fayda görmekteyiz:

*Ey mazhar u hem muzhîr-i esrâr Alî
İsnâ aşerin hayline serdâr Alî
Anlar ki Huseyn ü Mîsî ü Ca’ferdür
İki Hasan üç Muhammed ü çâr Alî¹¹*

Mevlevî edebiyatının önde gelen birkaç şairinden konuyla ilgili örnekleri gördükten sonra, Sultan Divanî’nin konuyla ilgili şiirlerini değerlendirmeye başlayabiliriz.

Sultan Divanî’nin Bektaşîliğinin ya da Bektaşîliğe meyli bulunduğu en önemli dayanaklarından biri olarak görülen şiiri, murabba-ı mütekerriridir. Toplam yirmi bentten meydana gelen şiirin nakarat mısraı “Şâh-ı merdân, şîr-i Yezdân pîşvâsın yâ Alî” şeklindedir. Bu mısra, nakarat mısra olarak şiir boyunca yirmi kez tekrar edildiği için, şiirin ana temasını veren, şiirdeki temaların etrafında kümelenildiği ya da döndüğü bir “mihver / eksen tema” durumundadır. Bu bakımdan, şiir, baştan sona bir Hz. Alî methiyesidir, denilebilir. İlk yedi bent, tamamen Hz. Alî ile ilgilidir. Sonra gelen on bent ise, diğer on bir imam hakkındadır. Kalan üç bentte ise, şair, Hz. Muhammed ile Hz. Alî’nin güzideliklerinden, on iki şâha olan bağlılığından ve Yezid’e duyduğu öfkeden söz etmektedir.

Hz. Alî için kullanılan bazı sıfatlar şunlardır: *On sekiz bin âlemin cisminde cân, mihr ü mâh-ı âsmân, şâh-ı merdân, şîr-i Yezdân, Muhammed şehrinin derbânı, cümle âlem tahtının*

⁹ Abdülbaki Gölpınarlı, *Mevlâna’dan Sonra Mevlevilik, İnkılap ve Aka Kitabevi, İstanbul 1983, s. 227.*

¹⁰ *Age, s. 228.*

¹¹ A. Gölpınarlı, *Şeyh Galib Divanından Seçmeler, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1985, s. 106.*

sultânı... Diğer imamlar için de yüceltici ifadeler kullanan Divanî, şiirin son bölümünde on iki imam için “*on iki şâh*” demek ve onlara olan bağlılığını ifade etmek için de “*onların yolunun gönüllü kurbanı*” olduğunu söylemektedir. Burada dikkatimizi en fazla çeken iki terim, “*tevellâ*” ve “*teberrâ*”dır. Şair, kendi kendisine hitaben “*yüz bin defa tevellâ ve teberrâ kılma*”yı tavsiye etmektedir. Bütün bunlar, yani on iki imam methi ve bağlılığıyla birlikte “*tevellâ*” ve “*teberrâ*” anlayışına veya inancına sahip olması bile, Bektaşiliğe meyilli olduğuna delil olamaz. Çünkü, daha önce de söylediğimiz gibi, başta Hz. Alî, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin olmak üzere on iki imam muhabbeti ve bağlılığı, bütün tarikatlarda ortaktır. Alevî ve Bektaşî zümrelerin söz konusu kişilere olan muhabbet ve bağlılıkları, en basit ifadeyle “aşırılık”dır. Konunun anlaşılması için, bu “aşırılık”ın biraz açılması gerekmektedir. Bektaşî zümrelerde ve bu zümrelerin sesi durumunda olan şairlerde, söz konusu olan “aşırılık” dört başlık altında toplanabilir:

1. Muhammed Alî inancı: Alevî ve Bektaşiliğin esaslarından biri, Muhammed Alî birliği inancıdır. Bu inancı dile getiren çok sayıda şiir, dörtlük, beyit... vardır. Bunlardan bazıları da şöyledir:

Evvel Hû âhir Hû Allâh(ü) ekber
Sıfat-ı zâtından doğdu bir gevher
Muhammed Mustafa Şah İmam Hayder
*Oldu ol gevherden ayân Hû deyu*¹²

Küçük farklarla hem Hatayî hem de Kul Himmet adına kayıtlı olan bu dörtlükte, Allah’ın zât sıfatından bir cevherin doğduğu ve Hz. Muhammed ile Hz. Ali’nin bu cevherden ayân oldukları inancı ifade edilmektedir. Hatayî adına kayıtlı şu iki mısra ise, söz konusu inancın Alevî ve Bektaşî zümreler için ne kadar önemli, hatta ne kadar belirleyici olduğunu açıkça ortaya koymaktadır:

Ali Muhammed’dir Muhammed Ali
*Biz Muhammed Ali deyenlerdeniz*¹³

¹² N. Birdoğan, *Şah İsmail Hatai*, Can Yayınları, İstanbul 1991, s. 101.

¹³ *Age*, s. 107.

Muhammed Alî birliği inancını dile getiren Hasarî adlı bir Bektaşî şair

*Haşa birbirinden kim ayrı gördü
Muhammed Alidir Ali Muhammed
Ali benden ben Ali'den buyurdu
Muhammed Alidir Ali Muhammed¹⁴*

derken, Fakir Edna da

*Ali Muhammed'dir Muhammed Ali
Gördüm bir elmadır elhamdülillah¹⁵*

demektedir.

Mevlevî şairlerde ve konumuz olan Sultan Divanî'de Muhammed Alî birliği inancını dile getiren bir tek mısra dahi bulunmamaktadır. Hatta, bir na'tında, Hz. Alî'ye olan sevgisini, Hz. Alî'nin Hz. Muhammed'e hizmet etmesine, onun Kanber'i olmasına bağlamakta da herhangi bir sakınca görmemektedir:

*Aceb mi hâk-pây-ı bû türâbı tûtiyâ etsem
Ki râh-ı hizmetünde Kanber'ündür yâ Rasulallah¹⁶*

2. Hak Muhammed Alî inancı: Muhammed Alî inancı gibi, Hak Muhammed Alî inancı da, Bektaşîliğin esaslarından biridir. Kaynağı Şâh İsmail olan bu inanç, on altıncı yüzyıldan itibaren Alevî-Bektaşî edebiyatının hâkim temalarından biri haline gelmiştir. Bu inancın ifadesi olan birkaç örnek de şöyledir:

*Mahabbettir Lailâhe illallah
Mahabbettir Muhammed Resulullah
Mahabbettir Aliy-yi veliyullah
Üçü de ma'nada birdir mahabbet¹⁷*

¹⁴ Besim Atalay, **Bektaşîlik ve Edebiyatı**, Ant Yayınları, İstanbul 1991, s. 105.

¹⁵ Turgut Koca, **Bektaşî Alevî şairleri ve Nefesleri**, Maarif Kitaphanesi, İstanbul 1990, s.

¹⁶ M. Sarı, Y. İlgar, "Semâî Mehmet Çelebi'nin Eserleri" **Sultan Divanî ve Afyonkarahisar'da Mevlevilik**, Kocatepe Üniversitesi Yayınları, Afyon 2002, s. 130.

*Anlar birdir bir oluptur
Yerden göğe nur oluptur
Dört köşede sır oluptur
Allah bir Muhammed Ali¹⁸*

diyen Hatayî'yi, Pir Sultan Abdal da şu dörtlüğüyle takip etmektedir:

*Bu dünyanın evvelini sorarsan
Allah bir Muhammed Ali'dir Ali
Sen bu yolun sahibini ararsan
Allah bir Muhammed Ali'dir Ali¹⁹*

Bu örneklerin sayısını artırmak da elbette mümkündür. Sultan Divanî'nin Bektaşîlikteki bu hâkim temayı terennüm eden bir tek mısraı dahi yoktur.

3. Efsaneleşmiş Mıraç: Mıraç hadisesiyle ilgili bildiklerimiz, Kur'ân-ı Kerim'de verilen çok az bilgiden ve Hz. Muhammed'in konuyla ilgili hadislerinden ibarettir. Alevî ve Bektaşî zümreler ise, bu hadiseyi Hz. Alî'yi Hz. Muhammed'den de önemli bir mevkiye yerleştirerek efsaneleştirirler. Bu efsaneleş(tir)ilmiş Miraca göre, Hz. Muhammed'in karşısına yedinci felekte bir aslan çıkmış ve daha ileriye gitmesine müsaade etmemiştir. Hz. Peygamber, duyduğu bir ses üzerine, parmağındaki yüzüğü çıkarıp aslanın ağzına vermek suretiyle onu sakinleştirmiş ve yolculuğuna devam edebilmiştir. Dönüşte uğradığı "Kırklar" meclisinde, Hz. Alî, yüzüğü ağzından çıkarıp kendisine iade ettiği zaman, Hz. Muhammed karşısına aslan suretinde çıkan varlığın gerçekte Hz. Alî olduğunu anlamıştır... Hatayî'nin

*Yedinci gökte arslan görünen
Hatemin ağzına veren sır eden
Gelüb kırklar ile cemde bulunan
Cümlesine serdar olan Ali'dir²⁰*

---

¹⁷ N. Birdoğan, *age*, s. 99.

¹⁸ *Age*, s. 124.

¹⁹ Cahit.Öztelli, **Pir Sultan Abdal**, Milliyet Yayınları, İstanbul 1971, s. 153.

²⁰ N. Birdoğan, *age*, s. 91.

şeklindeki drtlgn hatırlatacak bir ifade, Sultan Divanî’de bulunmamaktadır. Dolayısıyla, Bektaşîliğe bu açıdan da yakın olmadığını söylemek, yanlış olmayacaktır.

4. İnan’a (Safevîlere) bağlılık: On altıncı yüzyıldan itibaren, bazı Bektaşî şairler, zaman zaman Safevî soyuna bağlılıklarını dile getirmişler, hatta Şah Tahmasb’ı Anadolu üzerine sefer yapmaya davet etmişler ve Bağdad’ın Osmanlı hâkimiyetine geçmesi üzerine “*Güzel Şâhım niye verdin Bağdad’ı*” diyerek, üzüntülerini ve isyanlarını dile getirmekten çekinmemişlerdir. “Şahkulu” ifadesini mahlas olarak kullanan bir Bektaşî şair bile vardır. PİR Sultan Abdal’ın çok meşhur olan “*Açılın kapılar Şâh’a gidelim*”, “*Ben de bu yayladan Şâh’a giderim*” ve Koyun Abdal’ın Kalender’e hitaben söylediği

*Seni Şâha gider derler/ Gel gitme güzel Kalender
Atan anan yüzün suyun/ Terk etme güzel Kalender²¹*

şeklindeki mısraları, söz konusu zümrelerin Safevî soyuna olan bağlılığını gayet net bir biçimde ortaya koymaktadır. Bu bağlılık, on altıncı ve kısmen de on yedinci yüzyıl şairleri için söz konusudur.

Kendisi de Şah İsmail’in en kudretli zamanında yaşadığı, yanına aldığı kırk Bektaşî ve kırk da Mevlevî dervişleriyle birlikte Şah İsmail’i ve bazı imamların türbelerini ziyaret ettiği halde Sultan Divanî’nin İnan’a, Şah İsmail’e veya oğlu Tahmasb’a bağlılığını dile getiren bir tek dizesi dahi yoktur.

Dört başlık altında topladığımız hususlar dışında, Divanî’nin “devlete muhalefet veya isyan”, “musahiblik” ve “grh-ı Nâci” ... inancı gibi Alevî-Bektaşî edebiyatının diğer hâkim temalarını dile getirdiği herhangi bir şiiri, drtlg, beyti, hatta mısraı bulunmamaktadır. Tam aksine, Mevlevîliğin, stratejik önemi bulunan Afyon ve çevesinde teşkilatlanmasını sağlamak suretiyle, İnan adına çıkarılan isyanların bu bölgeden destek görmemesinde önemli hizmetleri olmuştur.

Sonuç olarak, Sultan Divanî’nin, şiirlerinde Bektaşîliğe meyilli olduğunu gösteren herhangi bir ifadeye yer vermediğini, Alevî-Bektaşî zümrelerin temel inançlarına ya da değerlerine ve Alevî-Bektaşî edebiyatının hâkim temalarına kayıtsız kaldığını; dolayısıyla Bektaşîlikle kuvvetli veya zayıf bir bağımın bulunduğu şeklindeki görüşün doğru olmadığını söyleyebiliriz. Bektaşîliğe meylinin bulunması ya da bulunmaması, Divanî’nin değerini olumlu veya olumsuz yönde etkilemez. Ancakı bir tarikat mensubunu, hele hele Mevlânâ

²¹ Turgut Koca, *age*, s. 131.

ailesine mensup bir şairi değerlendirirken, meşrebi bakımından da doğru yere yerleştirmenin en azından akademisyenler için gerekli olduğu da, gözden uzak tutulmamalıdır.